

МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Філіпенко Тетяна В'ячеславівна

доктор наук з державного управління, професор

Донецький державний університет управління

Пріоритетним принципом формування та розвитку зовнішньої торгівлі України є дотримання національних інтересів, що значною мірою забезпечується ефективною митною політикою держави. У таких умовах зростає роль тарифних та нетарифних засобів в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності та формуванні доходів держави.

Здобуття Україною незалежності обумовило створення законодавства щодо регулювання відносин, які виникають у зв'язку з проведенням митної політики та реалізації митної справи, що відповідали б міжнародним митним стандартам та правилам. За період з 1991 року українське законодавство отримало цілу низку нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини в сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Статтею 384 Господарського кодексу України визначено, що митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється відповідно до Митного кодексу України, Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність», інших законів, Єдиного митного тарифу та чинних міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України [1].

Відповідно до статті 5 Митного кодексу України, державна політика у сфері державної митної справи – це система цілей, принципів, функцій, напрямів, засобів і механізмів діяльності держави, спрямованих на забезпечення національних митних інтересів та безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі та захист внутрішнього ринку, розвиток національної

економіки та її інтеграцію до світової економіки, наповнення державного бюджету, які реалізуються через:

- механізми тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

- участь у митних союзах, зонах вільної торгівлі та міжнародних договорах (конвенціях) з митних питань;

- встановлення порядку переміщення товарів через митний кордон України та здійснення їх митного контролю;

- законодавство України з питань державної митної справи [2].

Головними цілями митної політики є забезпечення національних інтересів і безпеки шляхом підтримання митного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права.

На митну політику держави впливають наступні фактори:

1. Економічні фактори: загальний стан економіки держави; особливості розвитку окремих галузей економіки; існуючі зовнішньоекономічні зв'язки; стан міжнародних економічних відносин та ін.

2. Ідеологічні та політичні фактори: програми уряду щодо захисту внутрішнього ринку та окремих його сфер; екологічна безпека держави; охорона моралі та духовності та ін.

3. Міжнародні фактори: членство держави в різноманітних міжнародних організаціях; наявність двохсторонніх і багатосторонніх угод; участь держави в митних та економічних союзах; підтримка визначених міжнародно-правових та економічних санкцій; політика уряду щодо надання преференцій окремим країнам та ін.

Митна політика має декілька основних функцій, серед яких головними є фіскальна, регулятивна та охоронна функції.

Фіскальна функція митної політики має суто внутрішню ціль – наповнення державного бюджету за рахунок стягнення мита, податку на додану вартість, акцизного податку з товарів та інших предметів що переміщуються через митний кордон.

Регулятивна функція безпосередньо пов'язана з регулюванням зовнішньоекономічних відносин. Вона передбачає вплив з боку держави і її компетентних органів на зовнішньоекономічні відносини за допомогою методів економічного та адміністративного характеру з метою їх регулювання для забезпечення національних інтересів та інтересів національних товаровиробників і створення сприятливих для них умов, забезпечення виконання державної політики у сфері економіки, виконання міжнародно-правових зобов'язань держави.

Захисна функція – спрямована на захист держави від зовнішніх загроз: захист національної безпеки держави; підтримка миру і міжнародної безпеки, громадського порядку, моральності; захист внутрішнього ринку; забезпечення екологічної безпеки; захист інтересів споживачів, створення умов для підтримки законності щодо порядку переміщення через митний кордон України товарів, транспортних засобів та інших предметів; ефективної боротьби з контрабандою і порушенням митних правил; сприяння боротьбі з тероризмом, злочинністю та ін.

Історично існує два види митної політики: політика протекціонізму (митних обмежень) та політика фритредерства (вільної торгівлі).

За спрямованістю заходів протекціонізм можна поділити на два типи:

- обмежувальний (імпортний) – як система інструментів і методів прямого та непрямого обмеження імпорту;

- стимулюючий (експортний) – як система інструментів і методів відкритого та завуальованого стимулювання національного виробництва, особливо експортного.

Для сучасних систем регулювання зовнішньої торгівлі індустріально розвинутих країн характерніший пріоритет стимулюючого, експортного протекціонізму в поєднанні із загальновизнаними і дозволеними міжнародними організаціями методами прямого обмеження імпорту та широким застосуванням непрямого (прихованого) обмеження імпорту.

Зовнішньоторговельна політика кожної країни має одночасно як протекціоністські, так і фритредерські риси. Тому постійною проблемою є

дилема: «протекціонізм чи свобода торгівлі», в межах якої і перебуває реальна зовнішньоторговельна політика.

Лібералізація зовнішньої торгівлі – це розширення свободи економічних дій і зняття обмежень на діяльність у сфері міжнародної торгівлі для національних господарюючих суб'єктів, а також спрощення доступу на внутрішній ринок для зарубіжних суб'єктів.

У зв'язку з цим, постає питання: на захисті чиїх інтересів має стояти держава: споживачів чи виробників. Як споживачі, громадяни країни, зацікавлені в ліквідації митних бар'єрів, що дозволяє знижувати ціни внутрішнього ринку на іноземну продукцію і стримувати зростання цін на товари вітчизняного виробництва. Але як виробники вони зацікавлені в збереженні робочих місць, існування яких визначається попитом саме на вітчизняну продукцію.

Світова економічна історія довела, що відкриті економіки ефективніші, ніж закриті. Відомо, що чим динамічнішим є процес лібералізації торгівлі, тим більше потерпають від іноземної конкуренції галузі, які не можуть швидко адаптуватися до нових реалій міжнародного поділу праці. Тому сама лібералізація породжує протекціоністські вимоги та настрої виробників і населення в цілому. В менш розвинутих країнах ситуація загострюється ще й внаслідок того, що позитивний ефект від лібералізації міжнародного обміну першими отримують сильніші партнери, а потім вже слабші. Лібералізація торгівлі є наслідком об'єктивного процесу інтернаціоналізації національних економік. Сьогодні існують такі її типи: двостороння; багатостороння (наднаціональна); глобальна.

Двостороння лібералізація міжнародної торгівлі відбувається при наданні країнами одна одній торговельних преференцій, які знижують кількість і рівень обмежень на здійснення експортно-імпортних операцій.

Багатостороння лібералізація зумовлена укладанням багатосторонньої угоди про зону вільної торгівлі, вступом у митний союз або інше економічне інтеграційне угруповання. Тому цей тип лібералізації можна назвати наднаціональним.

Глобальна лібералізація зовнішньоторговельної політики країни здійснюється при вступі в систему ГАТТ/СОТ та в міру участі в роботі цієї міжнародної організації. Світова організація торгівлі – це провідна міжнародна економічна організація, членами якої вже є 156 країн, на долю яких припадає більше 96% обсягів світової торгівлі; її функціями є встановлення правил міжнародної системи торгівлі і вирішення спірних питань між країнами-членами. Верховна Рада України ратифікувала протокол про вступ України до Світової організації торгівлі. Внаслідок вступу України до СОТ та лібералізації митної політики, український ринок став більш доступним для іноземних товаровиробників, ніж ринки країн-членів СОТ для національних експортоорієнтованих галузей [2, с. 91].

Отже, в умовах домінуючої стратегії розвитку політики вільної торгівлі та лібералізації зовнішньоекономічних відносин, головним завданням митної політики України є раціональне поєднання тарифних та нетарифних заходів з метою завоювання нових товарних ринків та захисту національних товаровиробників.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18-22. – Ст. 144.
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 449592-VI // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 86. – 17 травня.
3. Мартинюк В. П. Митна система України та її фіскально-регулюючий потенціал / В. П. Мартинюк // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 3. – Т. 2. – С. 84-92.